

Anlam Çeşitliliğine Dayalı Sanatlar

icâz: az söz çok anlam

mecâz-ı mürsel: gerçek anlamını düşünmeye bir engel bulunan bir sözü sadece mecâzî anlamı geçerli olacak biçimde kullanmak (gerçek anlam-mecâzî anlam)

kinâye: gerçek anlamını düşünmeye engel bulunmayan bir sözü mecâzî anlamıyla kullanmak (gerçek anlam-mecâzî anlam)

tevriye: biri yakın biri uzak iki gerçek anlamı olan sözü uzak olduğu düşünülen anlamıyla kullanmak (gerçek anlam 1-gerçek anlam 2)

îhâm: bir sözü iki gerçek anlamı geçerli olacak şekilde kullanmak (gerçek anlam 1-gerçek anlam 2)

îhâm-ı tenâsüp: kelimenin kastedilmeyen anlamıyla ilgili başka bir kelime kullanma

îhâm-ı tezad: kelimenin kastedilmeyen anlamıyla ilgisiz (zıt) başka bir kelime kullanma

cinâs: yazılışları ve okunuşları aynı anlamları farklı kelimeler

Gönderme ve Alıntılama Dayalı Sanatlar

telmîh: tarihi ve efsanevî olay ya da kişiye gönderme yapma

iktibas: âyet/hadis alıntısı yapma

tazmîn: başka şairden alıntı yapma

tanzîr: başka bir şairin şiirine eklenti yapma

mülemma' (telmî'): Türkçe, Arapça ve Farsça karışık şiir söyleme

irsâl(irâd)-i mesel: atasözü kullanma

Şaşırtma ve Etkileme Amaçlı Sanatlar

sehl-i mümtenî: basit görünen çok güzel ve özlü söz

kat': sözü aniden kesme

terdîd: sonu aniden ve şaşırtıcı biçimde söyleme

rücû': sözden/görüşten dönme, dönmüş gibi yapma

Kelimelerin Konumlarına ve Sayılarına Bağlı Sanatlar

leff ü neşr: beytin her bir dizisinde birbiriyle ilgili en az ikişer ögeye yer verilmesi

tenâsüp: anlam bakımından aralarında ilgi bulunan kelimeleri bir arada kullanma (cem'iyet, telfîk, müraat-ı nazîr, i'tilâf)

tezad: zıt anlamlı kelimeleri bir arada kullanma

tekrîr: kelime tekrarı

asonans: sesli harf tekrarı

aliterasyon: sessiz harf tekrarı

iâde: bir beytin sonundaki kelimeyi, izleyen beytin başında yineleme

sihr-i helâl: bir sözü hem öncesiyle hem sonrasıyla kullanma

akis (tedvir): yansıma → ←

reddü'l-acüz 'ale's-sadr: beyit başındaki kelimeyi beyit sonunda yineleme

Soru Eksenli Sanatlar

istifham: cevabı bilinen soru sorma

tecâhül-i ârif: bilmezlenme

mu'ammâ: bilmece sorma

lûgaz: ayrıntılarını vererek bilmece sorma

Yergi, Övgü ve Abartıya Dayalı Sanatlar

kinâye: gerçek anlamı da bulunan bir sözü mecâzî anlamıyla kullanmak

ta'rîz: uyarma amacıyla kastettiği anlamın terisini söyleme, ironi

istidrak : över görünüp yerme, yerer görünüp övme

mübâlağa: abartma

ifrât: aşırı düzeyde genelleme yapma

tefrît: aşırı biçimde daraltma

müsâvât: sözü normal ölçülerde kullanmak

itnâb: sözü uzatma

haşiy: söz fazlası

Mahârete ve Harf Oyununa Dayalı Sanatlar

kalb: kelimeyi tersinden yineleme (râm-mâr)

iştikak: aynı kökten gelen kelimeleri kullanma

akrostiş (muvaşşah): satır başı harfleriyle özel bir kelime/isim yazma

tarsî': beyitteki kelimelerin sayısı, vezin, kafiyece uyumlu olması

muvâzene: beyitteki kelimelerin vezince uyumlu olması

mümâsele: beyitteki kelimelerin (vezin ve) kafiyece uyumlu olması

lebdeğmez: dudak sessizlerini kullanmama

mühmel: hep noktasız harf kullanma

mu'cem (menkût): hep noktalı harf kullanma

hayfâ: noktalı kelime + noktasız kelime ...

riktâ: noktalı harf + noktasız harf ...

Benzetme, Sebepl ve Karşılaştırmaya Dayalı Sanatlar

teşbîh: benzetme

istiâre: eksik benzetme, iğreti benzetme, metaphore

teşhîs: kişileştirme

intak: konuşurma

tecrîd: soyutlanma, kendi kendine seslenme

nidâ: seslenme

hüsn-i ta'lîl: güzel sebebe bağlama, güzele yorma, hüsn-i tevcih

tensîk-i sıfat : bir şeyle ilgili birçok sıfat söylemek